

Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XXXI. Regula undecima: positive dubius de honestate actionis,
actionem, de qua dubitat, ponere nequit sub prætextu, invincibiliter tunc
ignoratæ legis prohibentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

que si melius & Republicæ conducibilis est certum nocentem liberare, quàm certum innocentem condemnare, ut Terillus concedit: ergo etiam melius & Republicæ conducibilis est, dubium nocentem liberare, quàm innocentem condemnare; sic enim ad Republicæ bonum se habet dubius nocens ad dubium innocentem, sicut certus nocens ad certum innocentem; nec apparet quâ potiori ratione prius verum sit, quàm posterius.

356 Ex his apparet regulas num. 347. allegatas nunquam procedere in foro externo, ejuſque Iudice, nisi dum pars rei tutior est, vel æquè tuta, etiam hoc sensu, quòd maioris mali periculum non sit in favendo reo, quàm actori. Si enim pars actoris tutior esset, pars autem rei minus tuta, vel magis periculosa, Iudex in dubio favere deberet actori, juxta dicta n. 353. Cùm igitur, in omni dubio de prohibitione legis, in quo agitur causa inter Deum & hominem, pars quæ favet Deo & legi in foro conscientie semper tutior sit, & vacans omni periculo, pars verò favens libertati non solum sit minus tuta, verum etiam periculosa, & ex se non tuta, in ejusmodi dubio semper judicandum in favorem legis & Dei, contra libertatem. Et sic argumentum objectum, in quo Terillus tantopere confidit, omni ex parte ruinofum est, objicientique potius nocivum, quàm proficuum.

CAPUT XXXI.

Regula undecima: positivè dubius de honestate actionis, actionem, de qua dubitat, ponere nequit sub pretextu, invincibiliter tunc ignorata legis prohibentis.

357 HActenus inauditum fuit, probabile dubium de malitia actionis, si adhibita sufficienti diligentia vinci seu deponi non possit, æquivalere ignorantie invincibili istius malitiae, eamque reverà involvere. Hoc tamen velut certum suæ Ethicæ principium venditare non erubescunt Probabilistæ, nominatim Terillus proximè referendus, & Moya in select. tr. 1. q. 5. n. 19. & q. 6. §. 5. num. 13. præsentam istam certitudinem non probantes ex Scriptura, non ex traditione, vel certa ratione, sed Moya more suo id probat ex testimonio plurium Probabilistarum, id eo fine afferentium, ut hinc concludere queant, positivè dubium de honestate actionis, si facta sufficienti inquisitione dubium vincere non possit, non peccare formaliter ponendo actionem illam, sed à peccato formali per ignorantiam invincibilem excusari.

358 Si illis opponas, talem non operari cum ignorantia malitiae, sed illum solum cui inculpabiliter non venit ulla rationabilis suspicio vel dubitatio malitiae. Reponit Terillus in Reg. mor. q. 2. n. 140. omnem ignorantiam eo ipso esse invincibilem, quo certâ nequit cognitione depelli. Non enim separatur ignoran-

tia legis per apprehensiones, aut per motiva probabilia (ait Terillus in Reg. mor. q. 2. num. 140.) aut etiam per judicium incertum de illius existentia; sed solum per hoc quòd certò moraliter innotescat. Ergo quamdiu non innotescit, non teneatur homo, ex vi illius, ita se gerere, ac se gerere deberet, si sciret legem existere, sed potest contra facere sine formali peccato: quia invincibilis ignorantia excusat, & reflexò cognita de excusatione nos certificat. Hactenus Terillus. Audacter quidem, sed improbabiler. Audax proinde assertio ista refellitur 1°. quia ducit in præcipitium seu nimiam laxitatem, uti constat ex dictis Prolegom. 1. c. 8. & hinc cap. 27. à num. 286. ad 298. si enim nulla lex prohibens, foret necessario servanda, nisi certò cognita, sequerentur septem inconvenientia, ibidem deducta.

2°. ad hoc ut homo teneatur servare legem, & inexcusabilis sit, eam non servando, sufficit quòd lex illa vel certò innotescat per se specialiter, vel generaliter per regulas prudentie, & dilectionis, generalesque dubitantium leges, uti ostendimus eodem c. 27. num. 283. 284. & 285. Quamvis ergo legem prohibentem ex vi illius servare non teneatur, qui de ea positivè dubitat: secus ex vi generalium istarum legum, regularumque. Nisi dicere malis quòd ex vi illius vitare teneatur probabile periculum ipsam transgrediendi.

3°. si invincibilis ignorantia legis tolleretur per solam notitiam certam de existentia ipsius, non tolleretur per notitiam autoritate & ratione longè verisimiliorem de existentia, quàm de non existentia ipsius. At hoc falsissimum est. Neque enim dici potest quòd ille operetur cum invincibili ignorantia legis prohibentis, qui facit aliquid quod post diligentem veritatis inquisitionem prudenter judicat, vel prudenter judicare potest, esse prohibitum. Hoc autem prudenter judicat, vel judicare potest, ille cui post diligentem veritatis inquisitionem apparet autoritate & ratione longè probabilius esse, quàm non esse prohibitum. Maximè cùm ipsi, in talibus circumstantiis, hinc & nunc probabile non sit non esse prohibitum. Nam homini hinc & nunc probabile non est, quod hinc & nunc prudenter & rationabiliter approbare non potest ut verum, ob ea quæ dixi cap. 13. num. 120. & seqq. Non potest autem hinc & nunc prudenter approbare ut verum, hoc quod agit non esse prohibitum, dum hinc & nunc autoritate & ratione id ipsi apparet longè probabilius falsum quàm verum, ut constat à fortiori ex dictis ibidem.

4°. manifestum est, eum qui agit contra conscientiam, non agere ex invincibili ignorantia malitiae. Atqui faciens id quod prudenter judicat esse prohibitum, agit contra conscientiam. Nec eam prudenter deponere potest, oppositum judicando, vel judicium illud suspendendo. Si enim, stante apparentia,

ram secundum rationem, quam secundum autoritatem, longè majore de malitia suæ actionis, suspenderet judicium de malitia; adhuc manifestum est quod non ideò censeretur involuntariè & invincibiliter malitiam ignorare: quandoquidem voluntariè clauderet oculos, & nollet intelligere ut bene ageret; ideòque ignorantia ipsius voluntaria foret ac vincibilis, utpote quæ ab ipso posset ac deberet vinci. Vincitur enim non solum per cognitionem evidentem ac certam, sed & per conscientiam probabilem de malitia prudenter conceptam, ob rationem & autoritatem fortius moventem ad credendam, quam non credendam malitiam. Talem autem conscientiam sibi formare potest ac debet, qui judicat secundum rationem, non secundum voluntatem. Nec bonâ fide agit, qui habens fortius fundamentum rationis & autoritatis ad judicandum actionem suam esse malam, non vult hoc judicare, ut abstinere ab actione; sed suspendit judicium, ut, agendo, minorem sentiat conscientia remorsum.

362 5°. non solum non agit cum invincibili ignorantia malitia, qui agit cum rationabili & prudenti judicio, sed & qui agit cum magna & prudenti formidine, ac dubitatione de malitia suæ actionis, sive interim de facto dubitet, sive dubitationem suspendat, dum habet magnam prudentemque rationem dubitandi. Quemadmodum enim habens magnam prudentemque rationem judicandi actionem esse malam, eò quod post diligentem veritatis inquisitionem majus habet fundamentum ad id judicandum; si id non judicet, sed contrarium judicet, judicat quia vult, non quia merita objecti hoc postulant; atque ideò ignorantia imbibita in isto judicio censeretur ipsi omninò voluntaria: eò quod eam deponere possit & debeat, judicando secundum merita causæ, deponendoque contrarium judicium pro sola conceptum voluntate. Sic habens magnam prudentemque rationem dubitandi de malitia actionis, eò quod, post diligentem inquisitionem veritatis, æquale habeat fundamentum ad judicandum eam esse, quam non esse malam; si tunc non dubitet esse malam, sed judicet non esse malam, intellectus ipsius non procedit secundum merita causæ, sed sic judicat, quia vult sic judicare, mediantemque illo judicio obligationem abstinendi ab ista actione à se vult excusare. Invincibiliter ergo non ignorat malitiam: cum, antecedenter ad irrationabilem istam voluntatem, potentiam habeat proximam ad ignorantiam deponendam, per prudentem de malitia dubitationem. Quisquis enim agit cum rationabili dubio de malitia, quod vel habet, vel prudenter habere potest, & debet, non agit cum invincibili ignorantia malitia. Immo virtualiter & æquivalenter agit cum rationabili dubitatione. Sicut enim scire, & debere scire, æquiparantur in jure; ita & rationabiliter dubitare, ac debere rationabiliter dubitare.

6°. si rationabiliter, post debitam inquisitionem, dubitans de malitia, censeretur eam invincibiliter ignorare, nec istam ignorantiam vincere posset, nisi per notitiam certam de malitia; dum quispiam, inter Atheos ab infantia educatus, post debitam inquisitionem, rationabiliter dubitaret de existentia Dei, similiter censeretur eam invincibiliter ignorare, nec istam ignorantiam vincere posset, nisi per certam de Dei existentia notitiam. Talis proinde formaliter theologicè non peccaret, Deum non colendo, agendoque contra legem ipsius, utpote invincibiliter ignoratam, quidquid demùm faceret, etiam cum gravi conscientia remorsu, quamdiù certam de existentia & lege Dei notitiam necdum assequi posset, non obstante qualicumque de ea dubio, imò & judicio, quo probabilissimè, dummodo non certò, judicaret Deum, Deique legem existere. At qui hoc assereret, factus esset, nec hoc pia aures sustinerent, estque plusquam damnatum per condemnationem erroris de peccato philosophico.

7°. si rationabiliter, post debitam inquisitionem, dubitans de malitia actionis, tamdiù eam invincibiliter ignorare censeretur, quamdiù certam de ea notitiam (faciendo quod in se est) non assequeretur: ergo formaliter non peccaret, qui cum tali dubio operaretur, etiam in sensu composito illius. At hoc est contra Theologos omnes, prout testatur Vasquez I. 2. disput. 64. c. 1. Sequela probatur, quia operans cum tali dubitatione, in sensu composito illius, certam non habet notitiam de malitia suæ operationis, nec culpa ipsius est quod non habeat, cum fecisse supponatur quod in se est ut eam haberet. Ergo per te invincibiliter malitiam ignorat. Per te enim invincibiliter malitiam ignorat, quisquis certam de ea notitiam non habet, nec habere potuit, postquam fecit quod in se est ut haberet. Malitia verò non imputatur non volenti, nec proinde invincibiliter ignorantem. Quia voluntas non fertur in objectum invincibiliter ignoratum. Nec necesse est ut ignorantia invincibilis antecedat & causet opus, ut malitia ipsius non imputeretur invincibiliter eam ignorantem, prout asserit Terillus in Reg. mor. q. 2. n. 145. Cum ipsemet (sibi contradicens) in fundam. Th. Moral. q. 23. n. 121. fateatur, *ignorantiam invincibilem, non solum antecedentem, quæ causat actum, sed etiam concomitantem, quæ actum non causat, excusare à peccato: quia reddit malitiam prorsus involuntariam, seu non voluntariam.* Et ut sola antecedens excusaret, saltem per eam excusaretur, qui aliquid faceret, rationabiliter dubitans de malitia, non facturus, si certam de malitia notitiam haberet. Quod tamen falsissimum est. Certam quippe notitiam de malitia pluralitatis beneficiorum non habuit Cancellarius ille Parisiensis, de quo Dionysius Carthusianus in opus. de pluralit. benef. Spondanus ad annum 1238. Et ante ipsos Canitpratanus

pratanus l. 7. de apibus, c. 19. referunt, quod damnationem suam (post mortem apprens) declaraverit, tres ob causas, quarum una fuit, quod contra sententiam plurimorum, opinionem propriam de pluralitate beneficiorum, quasi licite tenendorum, secutus fuisset. Quod profecto non fecisset, si de veritate illius sententiae plurimorum certam notitiam habuisset. Non habuit autem, nec in re tunc inter Juristas & Theologos magnopere controversa habere potuit. Si tamen habuisset, saltem agonizans (ad id hortante ipsum Guilielmo, Parisiensis Episcopo) opinioni cedens de pluralitate beneficiorum, omnia in manus Ecclesiae excepto uno resignasset. Sed renuit (inquit Cantipratanus) *experiri se vel le dicens, utrum esset damnabile plura tenere, sequendo probabilem de licito opinionem.* Mortuus est ergo sic: nec tamen ipsum a damnatione probabilitas istius opinionis liberavit, nec defectus scientiae seu notitiae certae; quod id damnabile foret, nec in defectu illo fundata ignorantia invincibilis ab Adversariis istis in circumstantiis praetensa, tamen probabiliter fuerit antecedens. Cum credibile non sit, quod dixisset experiri se velle, an id foret damnabile, si certam habuisset notitiam, quod fuisset damnabile. Probabile namque erat quod non. Id enim plures Theologi ac Jurista licitum affirmabant. Ipsorum opinionem suae cupiditati faventem sequi maluit, quam oppositam tutiorem simul & probabiliorem. Qualis ipsi apparuisset, nisi cupiditas aliter persuasisset. Commisit ergo se discrimini (uti facere solent, qui opinionem minus probabilem, suae cupiditati faventem, sequi malunt, quam tutiorem) sed illo in discrimine perit, verificavitque proverbium, *qui amat periculum, peribit in illo.*

366 8°. tamen defectus scientiae, seu notitiae certae, in tali homine, post debitam inquisitionem, sic invincibilis, eod quod faciendo quod in se est, assequi non potuerit notitiam certam de malitia suae actionis; non proinde ignorantia istius malitiae est invincibilis: cum ignorantia invincibilis malitiae plus importet quam defectum certae cognitionis & scientiae ipsius. Ille enim solus invincibiliter malitiam ignorat, cui inculpabiliter non venit in mentem cogitatio, vel saltem prudens dubitatio de malitia. Haec tamen quippe inauditum est asserere, quod ille agat cum invincibiliter ignorantia malitiae, qui agit prudenter dubitando, an malum sit quod agit. Ne ipsi quidem Probabilistarum Principes id asserunt, sed ignorantiam actualem cum inadvertentia seu inconsideratione confundentes, eam distinguunt in vincibilem & invincibilem, aientes solum illum agere cum ignorantia invincibili malitiae, cui nulla occurrit advertentia vel suspicio, aut dubitatio malitiae, ut videre est apud Suarez to. 5. disput. 4. sect. 8. num. 5. Azor. to. 1. l. 1. c. 16. q. 3. Sanchez l. 1. Sum. c. 16. n. 8. Nullus denique ante quin-

quaginta annos peccare dixit ex ignorantia, multo minus ex ignorantia invincibili, qui peccat actu formidans, & prudenter dubitans id quod agit esse peccatum. Multo minus eum ignoranter peccare dixit, qui prudenter (licet non certo) judicat, se hoc vel illud agendo peccare. Et hos tamen, & illos Terillus dicit invincibiliter ignorare malitiam suae actionis, si certam notitiam ipsius, post diligentem inquisitionem, assequi non potuerint. Paradoxa ergo, nova, inaudita & improbabilia dicit.

Est proinde falsissimum, ignorantiam eo ipso esse invincibilem, quo post debitam inquisitionem per principia directa non potuerit certam cognitionem superari, eod quod post longas Doctorum disputationes, post multorum annorum studium, torque ingeniorum acutissimas investigationes, certo innotescere non potuerit, an v. g. talis vel talis contractus sit in se malus & usurarius. Ex hoc namque sequitur quidem inculpabilem atque invincibilem esse defectum scientiae certo notificantis malitiam istius contractus; sed non sequitur, invincibiliter malitiam illius ignorari, atque eo titulo inculpabilem esse, qui talem contractum sic faciunt absque certa notitia malitiae illius, ut tamen prudenter de ea dubitent, vel dubitare possint. Tamen enim reprehensibiles non sunt, eod quod certam non habeant scientiam de ipsius contractus malitia; sunt tamen maxime reprehensibiles, dum prudenter de ea dubitantes, vel dubitare potentes, ob rationes hinc inde aequè fortiter moventes, a contractu illo non abstinere. Quia agunt contra praecipuum naturale sibi certo notum non exponendi se periculo violandi legem Dei, & in ejusmodi dubio tutiorem partem eligendi.

Falsissima quoque est propositio ista Terilli: *Omnis probabilis, quod obiectum aliquod non sit prohibitum, etiam in contradictione probabilis avertit majoris pro parte contraria, necessario connectitur cum invincibili ignorantia legis divinae prohibentis tale obiectum; adeoque excusat a peccato, & sufficit ad securitatem conscientiae.* Quia si mihi post diligentem inquisitionem manifestè appareat probabilis esse, quod contractus sit prohibitus, licet prohibitio illius mihi certo non innotescat, prudenter judico, vel judicare possum, quod prohibitus sit & malus. Si ergo illum facio, cum tali judicio, non facio cum invincibili ignorantia malitiae; sed cum conscientia illius prudenter formata, licet absque certitudine.

CAPUT XXXII.

DE CONSCIENTIA PROBABILI.

Regula prima: non est licitum agere secundum opinionem probabilem de licito, dum ex adverso occurrit & concurrunt opinio aequè probabilis de illicito.

Regula ista manifestè deducitur ex dictis 369 de conscientia dubia: quia ut bene Val-